

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/mn_opinion_2010_en.pdf

6. Кондратюк М. М., Постельжук О. П. Релігійна толерантність як засіб запобігання конфесійних протистоянь в Україні / Кондратюк М. М., Постельжук О. П. // Панорама політичних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – 2012. – №9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/123/Desktop/Pps_2012_9_32.pdf

7. Яковюк І. В. Правова культура в умовах глобалізації та європейської інтеграції / І. В. Яковюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / гол. ред. Ю. П. Битяк. – Х. : Право, 2007. – №13. – С. 3–16.

Науковий керівник: д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого І. В. Яковюк

А. Д. Гетьман¹

ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ І ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Розвиток сучасного світу характеризується процесами глобалізації, що посилює універсалізацію всіх сфер життя суспільства і безумовно не може не впливати на функціонування національних держав. У процесі глобалізації, зазначає І. Валерстайн, утворюється глобальне суспільство – світ-система, центром якої є найрозвиненіші країни світу, які експлуатують менш розвинені країни, що утворюють напівпериферію. Під впливом глобалізації розпочалися суперечливі процеси, пов'язані із системною перебудовою чинної архітектури міжнародних відносин, основою яких була суверенність держав. У сучасних умовах національна держава стає надто великою для вирішення маленьких проблем і надто маленькою для вирішення великих проблем [1, с. 3].

Глобалізація веде до серйозних змін у політичній і культурній сфері. Ці зміни безпосередньо зачіпають, хоча й різною мірою, всі національні держави. Залучення національних держав у глобальну економіку повсюдно породжує явище, яке експерти описують у таких термінах як «звуження», «ослаблення», «девальвація» суверенітету.

¹ Студентка 5 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Ефективне виконання державою функцій забезпечує високий рівень її розвитку та суверенітету. Здатність самостійно вирішувати внутрішні проблеми й бути при цьому здатною реагувати на зовнішні загрози – це характеристики держави з високим рівнем суверенітету. Рівень суверенітету держави варіюється в залежності від її розташування в світовій системі. Зростання рівня суверенності окремих перехідних держав не вигідний лідерам глобалізаційних процесів. Спроби підвищення ефективності провідних сфер функціонування окремих держав суперечать інтересам провідних держав, а, отже, можуть блокуватися з їхнього боку [7].

У зв'язку з тим, що в сучасних умовах більшість держав не в змозі забезпечити належний рівень безпеки, знижується ефективність управління з боку національних урядів, стає очевидною криза лояльності як продукту обміну між державою і громадянином, а також його підзвітності державній владі. Багато сучасних науковців навіть стверджують, що у майбутньому поняття національно-державної належності стане менш важливим. Особливо для тих людей, які пов'язані з кількома державами подвійним громадянством [8].

Очевидно, що держава як основа сучасного міжнародного порядку набуває нових організаційних форм. Держави передають частину суверенних прав наддержавним структурам, що сприяло упорядкуванню міжнародних відносин [4, с. 78]. Як наслідок, зазначає С. Макаренко, наддержавні структури набувають власного суверенітету та створюють нові типи політичної ідентичності і лояльності, які «відчужують» об'єкти влади від держави [5, с. 123]. Щоправда з твердженням стосовно набуття наддержавними структурами «власного» суверенітету важко погодитися [10, с. 105–114].

Європейський Союз є найбільш наочним прикладом практики делегування владних повноважень нагору. Держави, що входять до складу Європейського Союзу, більше не є єдиними центрами влади в межах своїх власних кордонів. Політичні процеси, що відбуваються в ЄС можуть бути охарактеризовані як «наднаціональні» [11].

Наявність розгалуженої системи інститутів ЄС (Європарламент, Європейська Рада, Рада ЄС, Єврокомісія, Суд ЄС, ЄЦБ, Рахункова Палата) суттєво змінило конфігурацію влади і механізм її здійснення як в Союзі, так і державах-членах. Фактично, сталася не просто реконфігурація влади, а часткова десоверенізація країн-членів, на що вони погодились (деякі з неактивним спротивом й окремими застереженнями).

Розвиток євроінтеграції в бік її посилення, особливо зважаючи на спробу запровадження Конституції ЄС та підписання Лісабонського договору, дозволяє визначити наявність стійкої тенденції, з одного боку, щодо послідовного самообмеження держав-членів ЄС у обсязі здійснюваних суверенних прав, а з іншого – набуттям ЄС дедалі більше ознак наддержавного утворення. Аналіз сучасного стану державного суверенітету держав-членів ЄС дозволяє зробити висновок, що при збереженні формально-юридичного (політико-правового) аспекту державного суверенітету одночасно відбувається поступове обмеження матеріальних можливостей його прояву, що виражається в делегуванні державами суверенних прав ЄС [2, с. 123].

Передача Євросоюзу права реалізації певних повноважень передбачає заборону національним урядам паралельно здійснювати правове регулювання в тих самих сферах діяльності. Зокрема, в ЄС існує сфера конкуруючої компетенції, а також сфери, де діяльність наднаціональної організації має координаційний характер або такий, що доповнює діяльність національних урядів. Наднаціональна організація у вигляді спільних органів політичного управління не обмежує суверенітет держав, а лише перебирає на себе реалізацію окремих суверенних прав, якщо держави-члени вважають, що їх здійснення на наднаціональному рівні є більш ефективним і корисним, аніж на національному. В ЄС національні уряди обмежують себе не в суверенітеті і навіть не в суверенних правах, а лише в праві реалізації останніх [7].

З однієї сторони держави-члени самі пішли на обмеження своїх суверенних прав у зв'язку з членством у ЄС, що знайшло своє відображення у Основних законах та правових актах країн. З іншого боку, державний суверенітет країн-членів ЄС виявляється підірваним регіональною політикою, що здійснюється цією структурою. Основним гаслом останніх часів у ЄС стає: «ЄС: від Союзу країн до Союзу регіонів». Таким чином, вирішення проблем територіальних складових країн-членів ЄС переміщується на загальноєвропейський рівень, і регіональний розвиток здійснюється в інтересах гармонійного розвитку об'єднання, а не кожної окремої країни [2, с. 122].

Збереження національними урядами держав ЄС контролю над реалізацією таких суверенних прав, як право стягувати податки, визначати адміністративно-територіальний поділ країни, мати збройні сили, оголошувати стан війни та укладати мир набуває вирішального значення для збереження суверенітету. Лише за цієї умови держави продовжуватимуть

відігравати провідну роль у системі міжнародних відносин. При цьому поступово відбуватиметься трансформація параметрів суверенітету, яка полягатиме у поступовому прийнятті державами концепції так званого «розподіленого суверенітету» [9, с. 12].

Таким чином, при створенні будь-яких наднаціональних організацій держави не відмовляються від свого суверенітету на їхню користь, а делегують їм частину своїх владних повноважень. Держава за таких умов дедалі частіше поступається своїм внутрішнім суверенітетом заради вирішення загальносвітових проблем, втрачає монополію на реалізацію владних повноважень. Водночас будь-яка держава, незалежно від рівня економічного розвитку, має суверенітет нарівні з іншими державами. Процес міжнародної глобалізації слід розглядати як результат продовження внутрішньої політики держав через відстоювання їхніх національних інтересів у наднаціональних політичних інституціях.

В умовах глобалізації науковці вимушені шукати нові підходи до розуміння державного суверенітету. А поки такий пошук триває, в Європейському Союзі реалізується концепція «спільного» суверенітету, згідно з якою формальний суверенітет зберігається за державами-членами, а фактичний значною мірою реалізується національними урядами та інститутами ЄС спільно, що відповідає принципам лояльного співробітництва, субсидіарності і пропорційності, які характеризують сьогоднішні відносини між Євросоюзом і державами-членами [10, с. 299–323].

Очевидно, процеси глобалізації не повинні повністю «стирати» національно-державні відмінності. Держава може лише частково поступитися суверенітетом з метою вирішення окремих проблем, в тому числі глобального характеру, але це не означає повної втрати її суверенітету.

Література:

1. Глотов Б. Б. Функціонування національних держав в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Глотов Б. Б., Корх О. М. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01\(7\)/12gbbdug.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01(7)/12gbbdug.pdf). С. 1–12.

2. Яковюк І. В. Державний суверенітет національних держав у складі Європейського Союзу: проблеми визначення / І. В. Яковюк // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – №3. – С. 114–126.

3. Глотов Б. Б. Трансформація державного суверенітету в умовах глобалізації: український контекст / Глотов Б. Б. // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2012. – №4. – С. 6–14.

4. Блинов А. С. Национальное государство в условиях глобализации: контуры построения политико-правовой модели формирующегося глобального порядка / А. С. Блинов. – М.: Макс Пресс, 2003. – 194 с.

5. Макаренко С. Эволюция «государства-нации»: попытка деконструкции / С. Макаренко // Космополис. – 2007. – № 2 (18). – 131 с.

6. Баштанник В. Регіональна політика Європейського Союзу / В. Баштанник // Вісник УАДУ. – 2000. — № 3. – С. 122–130.

7. Смолянюк В. Ф. Десуверенізація сучасних держав як наслідок глобалізації [Електронний ресурс] / Смолянюк В. Ф. // Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки Вип. 1. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://nationalsecurity.org.ua/2015/04/22/desuverenizaciya-suchasnikh-derzhav-yak-naslidok-globalizacii/>.

8. Линклейтер Э. К постсуверенному политическому пространству // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poli.vub.ac.be/publi/etni-3/linklater.htm>

9. Якименко Х. С. Європейський Союз: правова природа об'єднання : автореф. дис. ... к. ю. н. : 12.00.01 / Х. С. Якименко. – Х., 2009. – 229 с.

10. Яковюк І. В. Правові основи європейської інтеграції та її вплив на державно-правовий розвиток України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01; 12.00.11 / І. В. Яковюк. – Х., 2014. – 474 с.

11. Яковюк І. В. Прояв наднаціональності в Європейському Союзі / І. В. Яковюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / ред. кол. : Ю. П. Битяк та ін. – Х. : Право, 2006. – № 12. – С.121–128.

Науковий керівник: д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого І. В. Яковюк

Т. В. Гончаренко¹

ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Світова економічна криза та проблеми неухильного старіння населення змусили європейські країни звернутися до міграційної політики та візової лібералізації. Проте, події 2015 року показали, що міграційні процеси фактично стали неконтрольованими і досягли рівня гуманітар-

¹ Студентка 5 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.